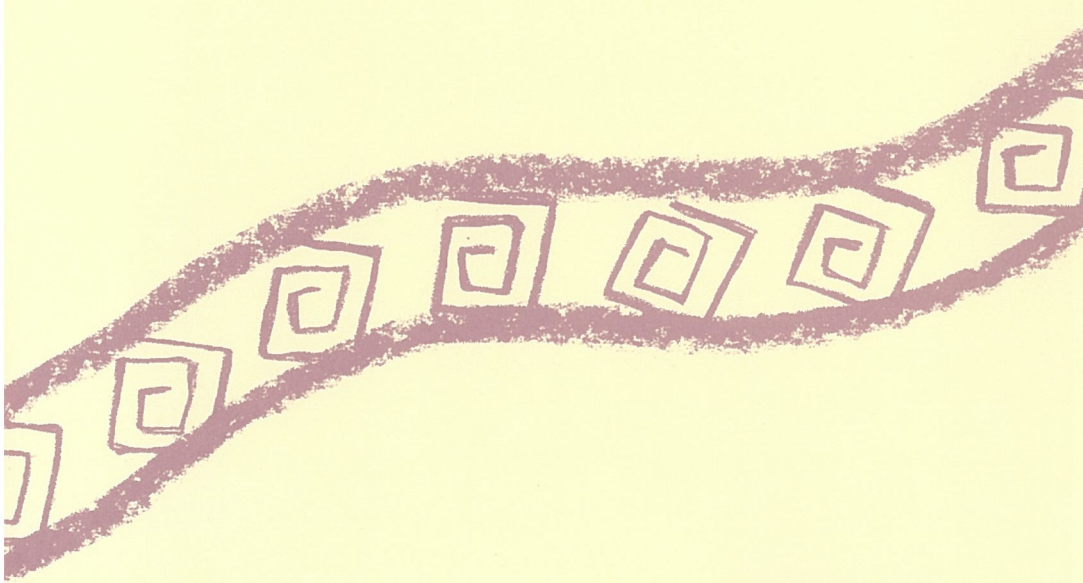

Manuel Lladonosa i Vall-llebrera

L'APOSTA DE LA FE

QUADERNS

IREL
Institut
superior de
ciències religioses
de Lleida

1999 **4**

MANUEL LLADONOSA I VALL-LLEBRERA

L'APOSTA DE LA FE

Tres consideracions des de la fi del segle

QUADERNS

IREL

Institut
superior de
ciències religioses
de Lleida

1999

4

Un resum d'aquest text va ésser exposat
en una conferència, feta al clergat de Lleida
el dia 22 de maig de 1999, amb el títol:
«Fi de segle i perspectiva històrica».

© Manuel Lladonosa

Edita: Institut Superior de Ciències Religioses de Lleida - IREL

C/ Canonge Brugulat, 22 - 25003 Lleida - tel./fax 973 28 15 38

Dipòsit legal: L-650-1999

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S L

C/ Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida

Introducció

Un dels temes que apareixen sovint a l'entorn de l'arribada del nou segle i del nou mil·lenni és el futur de la religió. Hi ha qui addueix, per exemple, la minva de la pràctica religiosa del catolicisme al nostre país o la diversitat de models morals entre els ciutadans per parlar de decadència institucional del catolicisme. Alhora altres veus remarquen l'èxit mediàtic i popular de Joan Pau II per indicar que continua havent-hi una receptivitat religiosa.

Igualment es mostra el fenomen dels integrismes i fonamentalismes per posar en relleu la força d'unes determinades manifestacions religioses que continuen cercant de vertebrar les societats culturalment i políticament, tot barrejant moral, socialització, política i concepcions teològiques. Però també es destaca l'atractiu de religiositats afectives, intimistes o individualistes. Al capdavant sembla que la religiositat gaudeix d'una gran capacitat de resistència, però sota manifestacions d'una forta diversitat i pluralisme.

Hom pot continuar parlant de tendències religioses esdevingudes ideologia o manipulació, o buscadores de consol. D'altra banda, la cultura de la banalització de tota convicció i missatge, l'aposta pel confort individual i les lleis del mercat i de la societat de la informació d'aquest final de segle, continuen presentant un fort repte a les grans religions o confessions. Hi ha un esclat de moralitats i religiositats, però una crisi de les institucions tradicionals. Hi ha, a més a més, molt soroll. Els temes religiosos que surten als nostres diaris sovint són aquells més relacionats amb la moral sexual o amb temes que toquen les relacions entre l'Església i l'Estat. És a dir, aquelles qüestions susceptibles de

crear titulars de premsa cridaners i de simplificar les posicions respectives mitjançant etiquetes maniquees (dreta/esquerra, conservador/progressista, etc.).

Entre aquesta banalització dels missatges i el soroll de les discussions públiques el tema religiós sembla confondre's amb una ideologia més del mercat o una web entre altres a la qual connectar amb el nostre ordinador. Però ¿qui pot negar que la religió o les religions ens parlen de l'ésser humà? Les mateixes negacions de Déu parlen de la persona i de la seva concepció sobre el món i àdhuc d'una «imatge» de Déu. ¿No cal una altra aproximació al fet religiós que la que, freqüentment, mereix l'atenció dels grans mitjans de comunicació? ¿O la d'algunes tertúlies?

Sobre les reflexions o preguntes anteriors han nascut aquestes planes senzilles, en forma de tres consideracions o mirades sobre la qüestió religiosa, a partir de tres hipòtesis centrals. En primer lloc, la recerca interior de la persona de la seva transcendència com a senyal de la seva dignitat i vocació humana més profunda. La reconstrucció del temple religiós de l'ésser humà seria, d'aquesta manera, una aposta a favor de la singularitat i llibertat del seu destí. En segon lloc, tot procés d'interioritat i de construcció personal només s'acaba de debò en la fraternitat. La reconstrucció de la fraternitat és la segona condició del desplegament de les dones i homes d'aquest final de segle, però també la condició del futur de la comunitat humana. En tercer lloc, l'Església si vol superar les suspicàcies de tants joves i adults envers les grans institucions i els prejudicis que acompanyen les confessions religioses, ha de preguntar-se sobre quin és el fet clau i el nucli de la credibilitat del seu missatge: aquest només pot ésser Jesús de Natzaret i la seva Bona Nova.

I. Reconstruir el temple religiós de l'ésser humà

Ens trobem al capdavall d'un segle que va començar amb la proclamació de la mort de Déu, però que no ha parat d'impulsar realitats de mort per al mateix home com han estat el nazisme o el totalitarisme comunista. Al llarg del segle xx, tanmateix, trobem un panorama d'ombres i llums, aquelles ombres i llums entre les quals la humanitat ha avançat sempre i que configuren l'experiència de les persones en la seva existència.

Certament, l'amenaça de la mort de l'home plana damunt la terra sense necessitat de pensar en perills atòmics o d'apocalipsi ecològic. Només cal mirar cap a Rwanda, Txexènia, Libèria, Sudan, Argèlia, Birmània, Chiapas, Bòsnia, Kosovo... o els grups socials més oprimits o marginats de tants territoris. Davant d'aquesta realitat molts viuen instal·lats, sobretot a occident, en un balneari de confort, en el cinisme o en el desencant de velles utopies i ideologies que no han respost a les expectatives que havien provocat. Nous ídols s'han aixecat sobre aquells que tenien els peus de fang: l'hedonisme, el consumisme, el neoliberalisme, el mite de la productivitat, l'obsessió per la realització personal no importa el preu, el relativisme moral, etc.

Altres opcions, encara que respectables d'entrada, esdevenen en alguns casos ídols o petits absoluts portadors de tirania o de mort. És el que s'esdevé amb certes formes de nacionalisme agressiu com hem pogut veure a l'antiga Iugoslàvia o el terrorisme de determinats moviments que es proclamen d'alliberament però que, de moment, només en coneixem les vides que destrueixen. És el cas de certes religiositats sectàries o integristes que anorreen la llibertat i el sagrari inviolable de la consciència humana. Més que revelar una nova consciència religiosa en el

i, sobretot, gràcies a l'obra del Vaticà II, va produir una modificació substancial del paper dels catòlics en la societat. Altres fenòmens que poden anar des de Gustavo Gutiérrez a Teresa de Calcuta, des dels missioners i voluntaris cristians al tercer món a les monges de la motxilla que comparteixen les seves vides amb els rodamons marginats de Barcelona o *l'abbé Pierre*, segueixen testimoniant que la fe porta a esdevenir més plenament humans i no a una deshumanització.

La gran dificultat de la fe ha estat, sovint, falsejar i velar el rostre de Déu. El Déu que han negat Marx, Nietzsche o Freud certament no existeix perquè és una caricatura. I és que hi ha la caricatura que en fan els integristes i la que en fan molts ateu i anticlericals. La fe religiosa només pot néixer d'una recerca interior i lliure de la persona. En el sagrari de la meua intel·ligència, del meu cor i de la meua consciència cerco de ser enterament jo mateix, lliure i autònom. Si no sóc jo mateix mai no podré obrir-me a un Altre i als altres. Si no sóc amo de mi mateix deixo que els altres, el meu pare, el meu professor, el meu germà, el veí, el cap del govern, Marx o el Che Guevara manin sobre mi. No ho puc consentir. La fe no pot començar per un discurs dogmàtic ni moral. No pot començar per un discurs exterior, sinó per un camí interior.

Per això aquells que no creuen o se situen com a agnòstics cometen un error quan posen en el debat el comportament de l'Església, d'aquella secta o d'aquell grup fanàtic. La qüestió de Déu és una qüestió entre Ell i «jo»; ens concerneix als dos i té a veure amb la meua plenitud més profunda i amb la possibilitat d'estimar. La resta ens distreu.

És aquest el temple religiós de l'ésser humà que ha de ser reconstruït. He de descobrir si aquest aire que respiro, aquest aliment que em nodreix, aquesta vida que m'embolcalla té un Nom. La vida em fa viure, la saba em dóna energia, l'aire em fa respirar; fóra absurd que digués que em mutilen, em fan minvar o em treuen autonomia. Déu només pot ésser vida que ens agomboli, una mare que ens doni la llet del seu pit, mestre que ens ajudi a créixer i ésser nosaltres mateixos. Déu ha de tenir alguna cosa a veure amb els sentiments més profunds,

l' enamorament, la felicitat, la il·lusió, l'alegria; si és la mateixa Vida ha de tenir a veure amb la nostra interioritat, amb el nostre ésser. Només podem ésser d'aquesta manera un temple de Déu. I hem de reconstruir aquest temple per tal que puguem reconstruir la fraternitat.

I com dialogarem amb Déu? Com el coneixerem? ¿Com refarem el temple de Déu en els nostres cors? Mitjançant la pregària i l'amor. No puc ésser jo mateix i després estimar; sóc alhora jo mateix i em dono; l'altre em fa ésser; no sóc en la solitud, no puc ésser si des del primer moment no em recullo i em lliuro. La pregària i l'amor són els dos camins necessaris i indissolublement units que em porten a Déu. Si cerqués Déu sense construir la comunitat, sense estimar creuria en un déu fals, creuria en realitat en mi mateix, es tractaria d'un narcisisme refinat i espiritual; si construís fraternitat sense Déu faria pur activisme i podria acabar com Lenin, cercant de bastir una utopia de justícia i acabant fent una presó.

Però cal molta pregària i molta confiança. Fes l'aposta de Déu; en el secret de la teva consciència digues: «Oh Tu que no conec ben bé qui ets, que no sé fins i tot si existeixes com alguns diuen, que no sé com anomenar-te, fes-me con un infant que ho té tot per aprendre, mostra'm què ets i qui ets.» Prega un dia i un altre; una mare que estima entranyablement el seu fill mai no deixa de contestar el seu infant. Qui pot resistir un infant? Qui deixarà de fer un regal a un infant? I quin millor regal pot donar Déu que la fe?

En definitiva es tracta de cercar una experiència d'interiorització que faci forta la persona davant les amenaces totalitàries o d'esvaïment de l'ésser humà. Es tracta de cercar en la interioritat les arrels de la fraternitat, es tracta de percebre la comunió que ens lliga amb els altres i amb l'univers. És una experiència de consciència i transcendència, de descobrir qui som de debò i de no deixar-nos empresonar ni per impulsos instintius i superficials individuals ni per manipulacions alienes. Tampoc no es tracta de deixar-nos empresonar per la pobresa de la nostra raó ni per emocions no filtrades per la intel·ligència, sinó partir del respecte a la consciència de cadascú, la realitat i l'objectivitat que ens

dóna el diàleg amb l'altre i la història. Però és un procés que representa aventura i risc.

En un moment donat cal ésser conscients que som a dintre d'una capsa tancada que podem apamar i examinar curiosament per dins, tot ignorant, això no obstant, que a fora hi ha un cosmos extraordinàriament més ric que el que podem contemplar amb els nostres ulls. Per a fer-ho ens cal anar més enllà de la nostra ment logicomatemàtica i del nostre empirisme; ens cal fer un salt amb la imaginació, la intuïció, la pregunta agosarada, el desig, la set d'absolut, el cor i la mateixa raó. Cal gosar fer el salt. Tenim uns exploradors que han experimentat la revelació de la frescor innocent de la vida, l'empremta sensible de la mateixa divinitat en el seu cor, que han fet experiència d'ànima i d'una Presència amorosa. Hi ha pistes per l'univers, hi ha pistes entre les dones i els homes, hi ha pistes en la nostra mateixa vida. Només cal obrir els sentits, obrir els ulls, deixar de ser curts de vista.

L'home no serà respectat si no és una realitat sagrada i la divinitat no l'habita. L'home és el temple de Déu i és aquest temple el que cal reconstruir. L'home ha de recuperar la consciència de filiació per a poder redescobrir i establir la fraternitat. El primer compromís passa, doncs, avui per aquesta tasca. L'ésser humà seguirà essent oprimat, torturat, agredit, explotat i vexat mentre no descobrim en ell una realitat sagrada davant la qual cal aturar-nos, descobrir-nos i agenollar-nos, una realitat que ens reveli la fraternitat profunda que ens uneix.

L'home ha estat víctima de les ideologies que l'han volgut manipular des de fora. Entre aquestes ideologies han aparegut elements que sota la vestimenta religiosa o de passió per la justícia en realitat no respectaven aquell absolut que viu en tota persona. La paràbola del blat i el jull ens recorda que Déu vol el respecte de tothom individualment i col·lectivament encara que faci de cugulla. En el manament d'estimar com Crist ens ha estimat hi ha el manament de respectar sempre l'altre i de cercar la seva promoció, que sigui ell mateix, que creixi, que es desplegui. Entre el relativisme que ens fa indiferents i superficials i el dogmatisme que ens imposa des de fora què hem de creure i com hem de comportar-nos, hi ha la religiositat profunda i alliberadora que

ens fa capaços de viure a fons, d'acord amb unes creences que neixen des de la nostra interioritat i unes pautes morals que sorgeixen de la nostra mirada i de les nostres preguntes a Déu. Alhora el respecte sagrat a la consciència de cadascú ens fa respectar l'opció ètica o moral de l'altre.

Entre un ordre integrista o fonamentalista i el dogma de la secularitat que ens imposa a tots uns valors d'exterioritat o unes pautes morals unidireccionals, tot ofegant les nostres vies i triès personals, hi ha el camí de construir una societat pluralista, en la qual tots ens respectarem els uns als altres i cooperarem a favor d'un món millor.

La fe en Déu es presenta, així, com a alliberament, com a invitació a seguir Aquell qui realitza i fa ésser des de dins. La fe com a proposta de llibertat i d'amor, que harmonitza el desenvolupament creatiu de la persona i el respecte del sagrat dipòsit de la consciència individual amb la construcció de la comunitat que fa créixer les persones.

I l'Església catòlica? I l'Islam? i Buda? Ja trobaràs després el camí i el teu lloc. Qui acull el regal de la fe, descobreix molts tresors i va a cercar aquests tresors allà on n'hi ha més. És obvi, d'altra banda, que hom miri en la seva recerca aquells que han fet camins similars o els estan fent. Sembla, per tant, raonable d'escrutar els grans textos religiosos, les experiències espirituals, les cimeres místiques, els clàssics per a ajudar-se a trobar el propi camí. També sembla evident que si les persones es troben en partits polítics, organitzacions no governamentals per a la cooperació, ateneus, col·lectius d'opinió o associacions de veïns, també s'apleguin les persones religioses que comparteixen una afinitat, unes línies o unes creences comunes. Allà on hi ha creients hi ha colla, hi ha «ecclesia». Alguns, tanmateix, reivindiquen un camí independent, al marge de tota organització religiosa. Totes les rutes han de ser respectades, però tota recerca sincera de Déu porta, tard o d'hora, a la comunió amb els altres, a la comunitat, a l'encarnació. De fet, a la relació i al grup. I, sovint, a la inversa: des d'una comunitat experimentes que Déu és amb tu.

2. Reconstruir la fraternitat

La reconstrucció del temple religiós de l'ésser humà està indistrictament unida amb la reconstrucció de la fraternitat, com he apuntat més amunt. La prova d'això rau en el fet que les experiències més gratificants i que ens donen més felicitat són aquelles en les quals sortim de la nostra individualitat i ens posem al costat dels altres, som capaços de generositat o bé podem donar el millor de nosaltres mateixos. L'amor és certament un camí de salvació, és el camí de creixement i salvació individual i col·lectiva.

12

Quan Jesús va voler donar una paràbola sobre el judici final va exposar que els salvats ho serien perquè havien estimat i acollit el feble, el marginat, el necessitat, encara que no haguessin conegut Déu. Déu examinarà d'amor, no de doctrina. I és que creure o no creure en Déu és a l'home, sobretot, a qui interessa; l'home és la víctima de la seva descreença. Déu vol el nostre sí per les seves entranyes maternals. L'amor de Déu, tanmateix, arriba fins a cercar el fill pròdig. Però el fill pròdig per a salvar-se ha de tornar. L'amor és el camí de retorn a la casa del Pare.

L'amor és el misteri central de l'existència humana. No es tracta, simplement, d'un sentiment de trobar-nos a gust amb un altre, no es tracta de trobar-nos contents tot fent camí amb una o unes persones en una tasca comunitària; tampoc no és un sentiment que cerca l'aplaudiment de l'altre, ni un moviment d'absorció i manipulació de qui és diferent. Sovint sota la paraula amor s'amaguen sentimentalismes superficials, recerques de pur plaer individual i egotista o desigs de manipulació.

Hi ha tants productes falsos sota l'etiqueta de l'amor! Quasi tot el que ens venen els films o telefilms no té res a veure amb

l'amor, ni el que surt als «culebrons» o a les novel·les rosa: sentiments superficials que s'esgoten en quatre dies i no resisteixen cap prova ni contradicció. Sovint darrere del mot «t'estimo» s'amaga en realitat el desig «vull que m'estimis i em facis feliç», «em vull sentir a gust», «vull que t'adaptis a mi», «vull que siguis com jo». L'amor de debò, en canvi, vol el millor de l'altre i no que se m'assembli. L'amor cerca l'autonomia de l'altre i no la seva dependència. ¿Però quants amors no són creadors de dependència?

L'amor comporta respectar la singularitat i l'autonomia de l'altre, acceptar la seva diferència, però també l'amor ens ensenya que allò que és diferent pot ésser complementari. Podem ésser complementaris i l'amor és la força que ens hi porta. Podem unir-nos i cercar cada un de sentir-nos feliços per propi compte o coincidir mentre res no ens separi, o bé podem unir-nos sense deixar d'acceptar la singularitat de l'altre. Podem estimar-nos fins a perdonar-nos, fins a treballar plegats, fins a donar una tercera vida.

L'amor és la força que mou el món i la història, que ho perdona i ho regenera tot, que ens aixeca i ens fa créixer, que ens dóna vida. Mai no acabarem de saber-ho tot sobre l'amor perquè és un camí d'aprenentatge. Tota la vida aprendrem a estimar i mai no estimarem prou. L'amor és una experiència que fem créixer amb més amor i relliga les persones per damunt de tensions, contradiccions i dificultats.

Reconstruir una societat amorosa i fraternal és relativitzar totes les institucions i totes les ideologies per a posar en el pla de les nostres percepcions, vivències i desigs les persones, cada persona. Però la fraternitat no s'atura en les relacions de parella, familiar, amiat o la relació en el treball o el cafè. La fraternitat requereix viure responsablement davant dels altres, d'una manera universal, àdhuc històrica. Som aquí en un món en el qual res no ens és indiferent. El que passa al Brasil, al Congo, a Pequín, a Alcoletge, a Albacete o a Lleida ens interessa.

Reconstruir la fraternitat és reconstruir la comunió amb tots els éssers humans i aquesta comunió s'expressa en compromisos

de solidaritat, en el sentit que donem al nostre treball professional, en la manera com eduquem els nostres fills o quin model de vida adoptem en les relacions de parella. Reconstruir la fraternitat és obrir els ulls davant la realitat, informar-nos, viatjar, dialogar, llegir, escoltar, parlar, escriure, associar-nos, desitjar, imaginar, trescar i maldar per un món que mai no renunciarem a somniar que sigui més humà, just, fraternal, lliure i compassiu.

Al llarg de les planes anteriors hem destacat moltes situacions que fereixen el teixit humà i que parlen més d'odi, dissort, enveja, dominació que no pas d'amor i fraternitat. Però també hem conegut i coneixem arreu apostes fortes de solidaritat. Hi ha tota una geografia mundial d'esforços solidaris, cooperatius, alliberadors. Hi ha una xarxa de «conspiració» (que vol dir «respirar amb») amorosa que passa per les barriades, els pobles, les ciutats, les valls i les planes de tota la terra.

Incorporar-nos a aquesta xarxa és una manera d'apostar pel mateix que varen apostar els joves dels anys 60, els demòcrates dels anys 30, els obrers dels segles XIX i XX, els qui varen lluitar per l'abolició de l'esclavitud, els sants de la caritat de l'Església o els buscadors de pau de tots els temps. És una aposta que ha fet que la història humana anés endavant malgrat tots els desastres i problemes que l'han afectada. Si el món rutlla, malgrat tot, i l'esperança és possible és a causa de personatges religiosos o no religiosos que van fer una opció total a favor de la vida, de l'ésser humà i d'un horitzó de sentit.

Un dia al capdavall de la història ens trobarem amb Abraham i Isaïes, Buda, Espartac, Melanchton, Lluís Vives i Ignasi de Loiola, Teresina de Lisieux i Salvador Seguí, Einstein, Teresa Curie i l'Aurèlia Capmany, el Josep Pallach i la Maria Rúbies i tants altres. Els cristians farem llavors l'experiència definitiva del Crist.

Però en aquesta història hi han hagut personatges perversos com Hitler i Stalin o els petits Hitlers i Stalins que un es troba pel camí. Hem d'anar per la vida, certament, esperant que un dia siguin capaços de conversió i rectificació, hem de fer camí amb l'amor a la mà, però hem de fer-los front amb fermesa,

democràticament, pacíficament, però coratjosament i amb resolució, perquè l'amor demana de defensar el feble. Hem de desitjar que tots al capdavant trobin la misericòrdia de Déu i la nostra mateixa, però en un moment de la nostra vida haurem de triar entre els primers i els segons. De la nostra tria dependrà una mica d'esperança per al col·lectiu humà i una mica de salvació per a nosaltres.

Cal reconstruir la fraternitat perquè sovint regna l'odi i l'explotació i no és indiferent el món que bastim ni com ens comportem amb els altres. Hi ha una estreta relació entre una cosa i l'altra. Sovint podem caure en la temptació de comprometre'ns públicament en un programa que s'anomeni progressista i, en canvi, tractar de mala manera els altres i fer la vida impossible d'aquells que conviuen amb nosaltres. Llavors triem nosaltres d'esdevenir els petits «tirans» dels nostres, encara que ens emmascarem amb una retòrica abstracta. També Hitler i Stalin van emmascarar-se amb una retòrica grandiloqüent.

Si volem construir un món de fraternitat les arrels dels arbres que plantem o les llavors dels fruits han de ser fraternals i amoroses i aquestes arrels són els mitjans que usem i com ens comportem amb els qui tenim a la vora. No es pot construir un món injust si jo sóc injust amb el qui treballa amb mi a la mateixa escola o oficina bancària, o si sóc injust amb la filla, el pare o la dona. El compromís per un món fraternal comença per la construcció amorosa de l'espai familiar i de les meves relacions habituals. Comença per aquí, no acaba per aquí. Aquí hi ha la llavor.

No obstant això, som fràgils, plens de limitacions i l'amor ha de dur-nos a respectar-nos i acceptar-nos els uns als altres tal com som, a demanar perdó freqüentment, però també a esforçar-nos per no manipular l'altre i deixar-lo lliure, per acceptar-lo, escoltar-lo. No tot rau en acceptar-nos com som i demanar i donar perdó. Si sóc un dèspota amb les persones properes no n'hi ha prou amb dir, mira sóc així, accepteu-me, perdoneu-me. Cal canviar o fer canviar. Perquè construir un món fraternal és teixir una societat que no ofegui el desplegament de ningú i que disposi

en la nostra carn. Valors de diàleg, d'escolta, d'acolliment; també de sinceritat. Valor de conversió i reparació. És a dir, consciència davant les nostres irresponsabilitats i fallides i rectificació; canvi per tal que una mica de món canviï. El mot «amor» ho resumeix tot. «Estima i fes el que vulguis», diu Agustí d'Hipona.

3. ¿Ha perdut l'Església el tren?

Per a moltes persones no és una dificultat creure en els valors positius de l'experiència religiosa en el sentit de relligar interioritat i fraternitat, com hem anat subratllant fins ara. La pedra d'ensopec per a ells són les religions organitzades, les institucions i, en particular, l'Església catòlica. Només cal repassar la història, sobretot al nostre país, per veure com la relació entre el catolicisme i el món contemporani ha estat conflictiva. Hem escoltat sovint que l'Església ha perdut el tren:

El tren de la modernitat,

El tren de la democràcia,

El tren de la ciència, de l'anàlisi social, de la psicoanàlisi...

El tren del moviment obrer,

El tren de l'emancipació femenina,

El tren del dret de la persona a la seva autonomia moral, el dret al plaer, el dret a l'alliberament sexual, el dret de la dona al propi cos...

Per poder respondre aquestes interpel·lacions hauríem de començar per preguntar-nos si les hipòtesis estan ben plantejades. ¿Té sentit parlar de la modernitat, de la democràcia o de la ciència en abstracte i de l'Església o de la fe també en abstracte? Aquest tipus d'interpel·lacions reflecteixen grans qüestions de fons, sens dubte, però també grans simplificacions. Potser també mandra a fer un discerniment amb més rigor i acceptar la multiplicitat de components dels esdeveniments del passat i del present.

Certament, les relacions amb tots aquests fenòmens ha estat complexa, difícil i, freqüentment, contraposada. La pregunta,

tanmateix, que ens hauríem de fer és: ¿són aquests els trens que havia d'agafar l'Església? ¿Cada un d'aquests corrents pot ésser resumit en una sola «idea força» i abstracta? ¿L'Església s'ha contraposat amb tota la modernitat, amb tota la democràcia, amb tot el moviment obrer o amb unes manifestacions de cada un d'aquests fenòmens?

¿Si féssim sinònims democràcia, revolució francesa i Robespierre, identifiquéssim la modernitat amb una interpretació unilateral del món, o el moviment obrer amb el marxisme-leninisme o l'anarcosindicalisme no estaríem fent una interpretació massa simplificada, esbiaixada i incompleta de la realitat del món contemporani? Podem, doncs, sospitar que també ho són les teories que pressuposen que tota l'Església ha estat sempre enfrontada amb el món modern o ha esdevingut un factor d'alienació. Lacordaire, Rosmini, Chevrier, Bosco, Teresa de Lisieux, Edith Stein, Cardijn també són Església. Àdhuc aquelles teories que condemnen el papat, la jerarquia, uns sacerdots, uns grups catòlics perquè en uns camps determinats estaven a la

20

contra dels corrents progressistes, sense interrogar-se sobre el feix de circumstàncies i raons de les seves conductes i sense preguntar-se si l'autenticitat de l'Església s'ha de buscar precisament aquí o en altres llocs.

En realitat, s'hauria de discutir quins trens ha perdut l'Església. ¿Els trens de les ideologies eren trens que havia d'agafar l'Església? ¿Quants trens de la modernitat no han descarrilat quan arribem a les acaballes del segle xx? El model marxista leninista ha fet fallida estrepitosament. ¿És de debò que l'alliberament sexual és un tren tan emancipador? ¿Ho és l'avortament? ¿Ho és el relativisme moral? ¿S'han examinat totes les conseqüències de l'alliberament sexual? ¿O de la contra-concepció radical? ¿Qui proclama les necessitats o els drets d'un infant davant qui considera la paternitat o la maternitat com una decisió solitària? ¿En aquests debats no hi ha sovint força conjunturalisme i precipitació?

¿Quants trens d'avui resistiran la fallida de nous models?

És veritat, tanmateix, que el problema no és tan senzill i que la fórmula sobre si l'Església ha agafat o no els trens que li pertocaven no dóna llum sobre la realitat que volem discernir. La qüestió rau en el fet que l'Església havia de viure en el món, un món que canviava i al qual no sempre molts han sabut entendre ni saber exactament com calia fer-hi present el missatge evangèlic. Així, bona part de la jerarquia de l'Església no va entendre que l'Antic Règim era un «món» històric més i no el seu «món». Tampoc no va comprendre la pregona càrrega religiosa i de dignitat transcendent que duïen els drets humans, la democràcia i la passió per la justícia de força corrents progressistes o d'esquerra, el basament evangèlic d'aquests valors i de les noves institucions participatives, de la llibertat; la llibertat, en darrer terme, la beneficiava i li donava independència.

Potser el problema de l'Església ha estat més aviat el d'agafar-ne un de tren: el poder. La dificultat històrica de l'Església ha estat la seva relació amb el poder, el deixar-se temptar per les proves del desert que va sofrir Jesús i no refusar-les prou com havia fet el seu Mestre. Una Església del «no poder» no hauria temut res d'aquelles realitats històriques que anaven sorgint periòdicament. L'Església va creure que l'Antic Règim era un règim de cristiandat, quan era un règim de privilegis i coerció, com tants altres règims de la història.

La història mostra, en definitiva, que la relació de l'Església amb la ciència, els drets humans o les pautes morals ha estat traumàtica per a força cristians. Si no hagués estat traumàtica, sobretot a l'Europa del sud no s'haurien donat casos com el de Galileu o fenòmens com l'anticlericalisme. La relació amb molts processos de l'evolució contemporània segueix essent complexa: amb la dona (el debat entorn de la seva ordenació sacerdotal), amb la moral sexual (la *Humanae Vitae* i la «píndola») i, en general, entre una visió secular, immanentista i relativista i una visió transcendent, normativa i de punts de referència clars i objectius.

L'Església, tanmateix, sempre ha de mantenir el cap fred per a no prendre trens equivocats; per a discernir. Aquest fou el seu

encert en refusar el «tren de la lluita de classes» i de la «dictadura del proletariat». Però els reptes són aquí, i avui en destaquen alguns de clau com la família, la dona, la moral, al costat d'altres com la divisió nord/sud, les noves pobreses, l'organització econòmica en relació amb el desenvolupament humà de cada persona i de tota la societat, la conservació de la natura, etc.

En cada un d'aquests reptes els cristians hem de saber discernir, sobretot examinar, que hi ha pluralitat de models feministes, ecologistes, educatius i que no tot el que es presenta amb l'etiqueta progressista és igualment sòlid. Fóra bo de superar l'acomplexament davant les divisions drete/esquerra, progressistes/conservadors, superar les modes, adoptar el rigor personal i independent, fer-se primer les preguntes abans de donar les respostes, i no deixar-se endur per prejudicis o fórmules fàcils i estereotipades.

És important de no enfocar malament els debats. Sovint les discussions arrossegueu posicions visceral, desvetllen malhumors, incomprendions a fora de l'Església, complexos d'inferioritat a dins, per a acabar després diluint-se quan noves realitats del mateix món, noves dades o nous elements del nostre utilatge intel·lectual converteixen aquelles discussions en anacròniques. És per exemple el que va passar amb tota la polèmica sobre la propietat privada, en la qual durant un segle, des de fora i des de dins de l'Església, es va gastar molta pólvora, molt soroll, també molts combats, per a acabar diluint-se en l'actual crisi del món comunista i àdhuc socialdemòcrata. A cops ni tan sols es resolen els problemes, senzillament el problema deixa d'interessar. La història ens serveix per a això, per a donar-nos un sa «distanciament», tolerància...

En tot cas, aquests són reptes que ens toquen directament als cristians d'avui, al diàleg fe/persona, fe/món d'avui. Per això deia que hem de mantenir el cap fred. El cap fred i el rigor. Superar la fallera de les modes i de la «darrera» interpretació. ¿Quan serem nosaltres mateixos?

D'aquí la pregunta que em feia abans: són aquests els trens de l'Església?

La postmodernitat i la caiguda del mur de Berlín, de fet, han deixat en un segon terme força qüestions que suscitaran l'entusiasme als anys seixanta i primers setanta. No dic que m'agradi que sigui així, dic que és així. Avui fa l'efecte que els debats entorn de la situació de l'Església en el món han passat de les transformacions i relacions socials a la moral i a l'alliberament psicològic.

Pel que fa a la moral, aquest és un punt de confrontació actualment. Si el tema de la revolució podia fer que estiguéssim parlant hores i hores fa dues dècades, ara podem estar-nos en un sopar fins a 2/3 de la matinada discutint amb vehemència sobre l'Església i la moral. ¿Què és el que confronta avui molts intel·lectuals, universitaris, tarannàs «progressistes» i «conservadors», persones sincerament inquietes per trobar la millor manera de viure en aquest món? La qüestió moral, certament. El mateix debat sobre la corrupció que ha apassionat l'opinió pública i la vida política dels països llatins mostra la centralitat del tema moral.

Moltes declaracions episcopals, o força contestacions de certs grups catòlics van també per aquí. I he de dir que quan examinava la influència dels mestres de la sospita en la increença i l'agnosticisme, en un curs recent, m'adonava que potser estava buscant-ne les raons en un lloc equivocat. Que no era en l'àmbit de la raó o de la racionalitat on calia cercar més, sinó en el confessionari, en la manera d'encarar-se l'Església a la moral. Potser més en Freud que en Marx. En tot cas la sensibilitat d'avui va per aquí.

En l'apropament de l'Església a la joventut, a la gent, sembla que aquest és un camp cabdal. ¿És la moral de l'Església la que allunya moltes persones de la fe? ¿És, doncs, la moral el tren de l'Església? La moral és un àmbit important de la vida real. Però em temo que també hi hagi darrere elements conjunturalistes, que hi hagi errors de perspectiva com en la qüestió de les formes ideològiques d'una part del moviment obrer o com en el debat sobre la propietat privada. És tan fàcil de dir que el pluralisme moral és progressista i que unes pautes morals clares són pròpies

d'un tarannà reaccionari. Millor fóra dir que el pluralisme moral és una realitat i que una determinada norma moral és una aspiració. Però no hi posaria etiquetes. Tal vegada l'experiència, com he apuntat més amunt, ens indicarà que unes pautes morals tradicionals que descansen sobre una psicologia ben construïda poden donar pau i alliberament. O potser el nucli del tema no estigui aquí... per als cristians.

Efectivament, ¿és la qüestió moral, el que ens defineix com a cristians? ¿Creiem en una moral? ¿El motor de la nostra vida és una moral? Nosaltres creiem en Jesús, creiem en una persona. Creiem en un nucli central que constitueix el motor o la inspiració de la nostra existència i la pauta normativa del nostre comportament: l'amor. ¿No és en realitat aquest el tren de l'Església?

L'Església, només ha de tenir por de perdre un tren, el que és realment seu: el del seu missatge transcendent i religiós, centrat en Jesús.

En arribar al final del segle XX, molts descobreixen que les grans ideologies han estat sovint miratges i que no han emancipat de veritat la persona. No és pot alliberar l'ésser humà si se'l mutila de la seva dimensió transcendent. Aquest missatge, tanmateix, no es redueix a una dimensió espiritual o desencarnada.

La fe bíblica i cristiana creu en un Déu que es fa carn humana perquè Déu és amor.

La realització dels éssers humans rau en la comunió amb aquest amor creador i fundacional de la vida. L'amor unifica tot el nostre ésser i fa que no siguem indiferents a les apostes de la modernitat que van en la direcció de l'expansió de la vida humana: drets de l'home, autonomia, llibertat, justícia social, alliberament psicològic, dret a la diferència, etc.; fites d'un camí que va començar amb la creació de la vida. Els cristians hem d'encarnar-nos en aquesta vida i en aquesta realitat.

Aquest és el gran tren de l'Església. Els passatgers d'aquest tren no han deixat d'experimentar dubtes d'abandonar-lo i agafar-ne d'altres. Altres trens com les d'algunes concepcions que, de bon principi, volgueren negar allò que era central en el missatge cristià: l'encarnació de Déu en Jesús de Natzaret. Però també

volien agafar trens equivocats aquells que confonien la causa del Crist amb la causa dels homes (per exemple, els nostres carlins) o cercaven succedanis ideològics o religiosos.

La divisió dels cristians en les seves branques catòlica, ortodoxa i protestant també ha suposat una altra dificultat per al nostre missatge religiós i la seva plenitud. Perquè ens ha separat de tradicions i matisos que ara ens enriquirien força més.

La por davant del món modern i la dificultat per acceptar la separació de l'Església de l'Estat amb la corresponent pèrdua del poder temporal, els desigs de mantenir influència social i poder per altres vies han fet que aquest tren es desfigurés i no oferís un aspecte prou acollidor i atractiu per als diversos passatgers. El mateix missatge religiós se n'ha ressentit.

Des del testimoni de la història i des dels reptes i la cultura d'aquest final de segle, podem veure amb claredat que cada cop serà més difícil que les persones del món d'avui acceptin una religiositat exterior, feta de pràctiques i normes. El relativisme que predomina en força ambients fa que el cristianisme sols pugui arribar al cor de l'home si hi aporta allò que té de més alliberador: la revelació de Jesús que Déu és el pare, que l'ésser profund de la persona és la seva filiació de Déu, que la divinitat habita en el seu interior, que l'amor ho unifica tot. Alguns catòlics no han comprès que el veritable tren de l'Església era aquest. Un cristianisme místic i encarnat que lligui contemplació i acció. El catolicisme, separat de la seva tradició ortodoxa, i malgrat la seva rica tradició mística dels segles XVI i XVII, no ha prestat prou atenció a aquest aspecte. S'ha oblidat sovint de l'Esperit Sant.

Doncs bé, perquè l'Església construeixi el seu tren prou gran i espaiós per a tothom, no ha de pensar en cap altre tren que no sigui el dels seus grans tresors del Nou Testament, dels Pares i dels sants: Jesús, un Jesús que habita en nosaltres per l'Esperit. Tenim uns corrents d'espiritualitat, unes tradicions, que han d'ajudar-nos a construir el model de cristià d'avui. Unes tradicions que tenen, si més no, tres elements comuns: l'accent en un Déu que «està present en mi», i la realitat del qual toca tota la «meva» persona i m'amara de felicitat, de pau i de força, la pregària com

a vehicle de comunicació amb aquest Déu, de comunió amb l'Esperit i recurs suscitador de l'amor, i aquest amor precisament que és el tercer element indicat, motor de tot compromís.

L'espiritualitat de l'encarnació i de l'assumpció de les realitats terrestres del Vaticà II

Ara bé, tota tradició ha de saber expressar-se en un llenguatge i amb uns accents que connectin amb la sensibilitat de cada època. Tota època, alhora, fa la seva síntesi del passat i de les tradicions. Tenim en aquest sentit un lloc de confluència, un punt de referència decisiu: el Vaticà II. Aquest Concili va esdevenir un moment cabdal i un esdeveniment de referència per a plantejar una Església que recuperava el millor i autèntic de la seva tradició i que anava sense por a l'encontre de la persona humana. Avui, el Vaticà II, els seus grans textos, segueixen essent una excel·lent lectura de l'Evangeli i una crida a les dones i homes de la nostra època.

26

Les darreres dècades, tanmateix, han portat una atenció acrescuda a fenòmens místics, a pràctiques orientals. És una nova sensibilitat. Hi ha una set d'absolut i de transcendència en aquestes línies. Es tracta d'un moviment que per a alguns s'ha contraposat i per a altres simplement complementa la sensibilitat i les inquietuds dels anys 60. Hi hem de connectar també, però des d'aquelles tradicions que abans he citat, des de la nostra mateixa tradició mística, des de l'Orient cristià. Aquestes tradicions poden apagar perfectament la set d'absolut, d'esperit que habita en l'home, malgrat l'hedonisme, el consumisme o el relativisme.

Un cop més, tanmateix, he de subratllar que el Vaticà II ha de seguir essent un element clau del nostre equipatge. El Vaticà II i aquestes tradicions que hem anat esmentant, i que algunes prenen molta força en corrents espirituals d'avui i en l'interès per la pregària i la mística, han de configurar una síntesi renovada d'una fe que és amor i que ha d'esdevenir el cor que ajudi a renovar el nostre món. És aquell lligam entre acció i contemplació.

Per a creure en Déu, tanmateix, els contemporanis miraran com actuen els que hi creuen. Nosaltres mateixos, doncs, som la condició de la credibilitat de la nostra fe. Aquesta credibilitat vindrà del nostre testimoni. No obstant això, alerta! No creguem que depèn de les nostres grans actuacions. Sovint no tenim més possibilitat que fer petits gestos. Però que important és posar amor en les coses més petites! I que important és acceptar les nostres limitacions, demanar perdó i perdonar.

Exercir misericòrdia, optar per tots aquells que sofreixen o tenen alguna mancança —tots en tenim en un moment o altre—, esdevenir el «bon samarità» dels qui són prop o lluny. Conèixer i acceptar la nostra incapacitat i pobresa, però no abandonar mai els somnis. És el «caminet» de Teresa de Lisieux: la màxima impotència i la màxima ambició.

La màxima impotència, perquè sovint no tenim recursos per a canviar la ciutat, el país o el món. Però la màxima ambició, perquè els nostres somnis es poden realitzar si entrem en cooperació amb altres, si ens associem amb altres... Si pregunem. Llavors els nostres esforços es multipliquen.

27

Una Església els fills de la qual estimin i que sàpiga renovar-se

Per a acabar, l'Església de Jesús està en mans de l'Esperit Sant, però també en les nostres mans. L'Església sols podrà renovar-se, fer-se més fidel i evangelitzar si els seus fills l'estimen. Ho escric al final i ho hauria d'haver dit al començament: l'accés a Déu del món d'avui depèn d'una Església que els seus fills l'estimin.

Quan en una família es dialoga francament, els seus membres es complementen i s'estimen, s'esdevé una atmosfera i una comunitat de vida. Quan hi domina coerció, autoritarisme, tensions, ressentiments i constants baralles esdevé un focus de malaltia i d'autodestrucció. Passa a les comunitats polítiques i s'esdevé a l'Església.

Hi ha necessitats, certament. A la institució eclesial li calen reformes equilibrades i moderades, però que siguin, tanmateix,

radicals i audaces per a aconseguir que tota la riquesa d'experiències religioses, saviesa, espiritualitats i opinions de la comunitat cristiana arribin a la jerarquia, aquesta pugui discernir millor els signes dels temps i es potenciï la missió evangelitzadora.

Necessitat de «democratitzar» l'Església: participació dels sacerdots i laics en el govern dels seus diferents àmbits. Democratització dels nomenaments episcopals, creació de consells laïcals assessors de les conferències episcopals, sínodes i concilis, reforma del cardenalat i del conclave, descentralització de la Cúria. Tot, tanmateix, en comunió amb Roma i els pastors de l'Església.

L'Església necessita de diàleg, llibertat i participació, però sobretot d'amor entre els seus fills i dels seus fills. Una Església de gent que no para de runar i de criticar, de renyar i veure-ho tot malament poc tindrà a oferir als altres. El nostre món necessita de positivitat i esperança, d'amor i salvació i sols ho donarem si ho portem a dins.

Cloenda

Després d'un segle en el qual les innovacions científiques i tècniques han aconseguit alhora salvar un gran nombre de vides i augmentar l'efecte mortífer dels mitjans de destrucció, que s'ha incrementat la consciència d'unitat del planeta però també la capacitat destructiva de la intolerància i l'odi, que han progressat els drets humans i les iniciatives cooperadores, si bé aquest final de segle no ha pogut evitar cruels neteges ètniques i genocidis de pobles, després que les apel·lacions a favor de la realització personal i de la felicitat són cada cop més exigents, tot i que persisteixin l'exclusió social, el dolor de l'innocent o la marginació dels ancians, per a esmentar uns exemples, no és fàcil de fer un balanç prou ponderat sobre el segle ni fer massa profecies sobre el que s'atansa.

Quan ens preparem per entrar al segle XXI, els beneficiaris i vencedors del que s'anomena economia global i de les concepcions que aposten per afavorir al més fort i «eficient», probablement se sentin còmodes davant el futur. Una altra cosa són els sentiments de tants refugiats que han hagut d'abandonar els seus pobles i llars per la geografia dels nostres continents, els habitants de tantes ciutats degradades o els joves abocats a feines precàries i inestables. Dues temptacions planen d'aquesta manera sobre nosaltres: el cinisme de qui redueix el món als seus triomfs individuals i la desesperança de molts altres. El cinisme, tanmateix, també és fill de la manca d'esperança. L'activisme o el replegament poden ésser unes altres respostes davant del desencant.

A les planes que han precedit he considerat, tanmateix, que avui, com en segles anteriors, el futur proper només es pot pre-

parar si creiem en l'afirmació de l'ésser humà i en la seva capacitat de fraternitat, si apostem a favor de la vida. Aquesta aposta no pot separar-se, des de la perspectiva que aquí s'ha exposat, del treball de la dimensió interior i sagrada de l'ésser humà, aquella dimensió que sap reconèixer la presència de Déu en el mateix propi cor i com aquesta Presència ens dóna l'ésser i construeix la individuació de la persona i la seva relació amb els altres. Paternitat i fraternitat estan estretament imbricades i són indestriables per a un veritable projecte humanitzador. Així ho he volgut subratllar en parlar de reconstruir el temple de Déu que és la persona i l'amor com la dimensió que mou de debò la història.

El futur de la religió, i en el terreny en què m'he volgut situar, de l'Església catòlica està, precisament, en saber fer i promoure aquest camí; destriar l'essencial de la set de la humanitat actual i allò que és específicament nostre: la fe en Jesús el Crist, un Déu que s'ha fet carn humana per a salvar i donar sentit a una existència que mai no ha estat exempta d'haver d'enfrontar els més grans desafiaments.

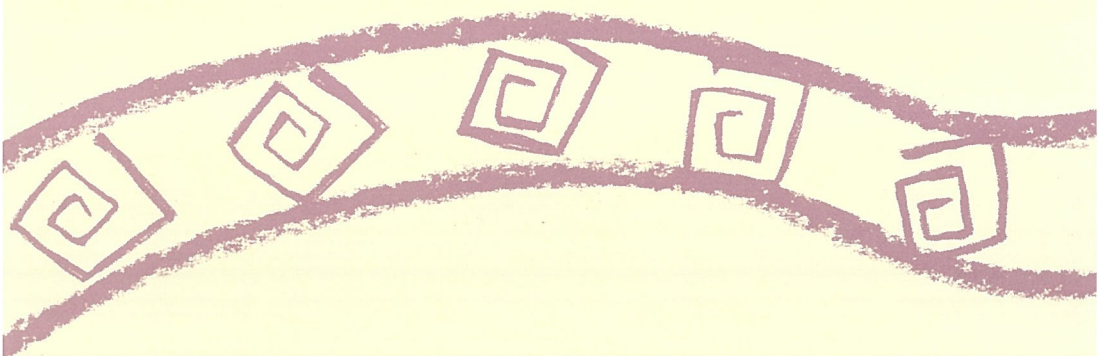
30

Per acabar: la nostra societat és plural. Ho és en creences, idees, projectes polítics i en pautes de comportament. També ho és des del punt de vista social, cultural o ètnic. D'altra banda, la vida no és mai com nosaltres voldríem; per més que cerquem la realització immediata dels nostres desigs o delers ens trobem amb la contradicció, la sorpresa, el dolor i, en darrer terme, la mort o, senzillament, la conseqüència de les nostres equivocacions, egoismes o triès precipitades. Cal assumir aquesta realitat amb lucidesa i coratge. En un món plural i d'incerteses els cristians podem fer una aportació rellevant: la de treballar-hi des de la tendresa d'un Déu que ha fet que la vida sigui i li ha donat confiança.

Institut Superior de Ciències Religioses de Lleida. IREL.

Canonge Brugulat, 22
Tel. i fax 973 28 15 38
25003 Lleida